

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, професора Мировської Анни Всеволодівни
на дисертацію Шнайдер Катерини Богданівни
на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування
кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель»,
подану до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Національної
академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Процес розслідування кримінального правопорушення завжди тісно пов'язаний із необхідністю дослідження різноманітних суспільних сфер, і здебільшого професійних знань слідчого, його досвіду або обізнаності щодо окремих питань, які потребуватимуть перевірки, може виявитися недостатньо для забезпечення повноцінного та всебічного аналізу подій, що в свою чергу може негативно вплинути на кримінальне провадження. В оптимізації цього процесу важливу роль відіграє повноцінне застосування інноваційних досягнень науки і техніки та забезпечення їх відповідності потребам практики за допомогою застосування сучасних спеціальних знань і навичок.

Нині ситуація в Україні характеризується складним та суперечливим періодом, пов'язаним із збройною агресією з боку РФ, що впливає на зовнішні та внутрішні політичні процеси.

Безперечно, можемо констатувати певну детермінацію злочинності та, на підставі аналізу статистичних даних, дійти висновку про певні якісні та кількісні зміни, зокрема згідно з статистичними показниками Офісу Генерального прокурора за 2021–2025 роки, сфера публічних закупівель залишається однією з найбільш уражених корупційними кримінальними правопорушеннями сфер економіки, що підтверджується значною кількістю зареєстрованих кримінальних проваджень та значними розмірами встановлених збитків, завданих державним і місцевим бюджетам. Кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель зросла з 310 у 2021 році до 1105 у 2024 році, що вказує на високий рівень криміногенних ризиків у сфері використання державних коштів. Статистичні дані Офісу Генерального прокурора за 2025 рік вказують, що до числа найбільш поширених кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель належать злочини, передбачені статтями 191, 366, 358 та 190 КК України.

Публічні закупівлі є одним із фундаментальних механізмів функціонування сучасної держави, що забезпечує реалізацію її соціально-економічної політики та ефективне використання бюджетних ресурсів. Водночас, зростаючий обсяг фінансових операцій у цій сфері супроводжується високою вразливістю до різноманітних кримінальних правопорушень, серед яких особливе місце посідають корупційні злочини, зловживання службовим становищем, фальсифікації, підробки документів і шахрайські схеми. Ці злочини не лише порушують законодавство, а й суттєво підривають принципи прозорості та ефективності державного управління, створюють загрозу

економічній безпеці, дискредитують інститути влади і негативно впливають на соціально-політичну стабільність.

У контексті вказаних викликів розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель вимагає застосування комплексного підходу, що передбачає не лише використання традиційних слідчих методів, а й інтеграцію спеціальних знань із суміжних галузей – економіки, бухгалтерського обліку, аудиту, фінансів, тощо.

Водночас, практика показує, що низький рівень професійної підготовки слідчих та судових експертів у цій сфері, відсутність системного підходу до використання спеціальних знань суттєво ускладнюють розслідування, призводять до втрати важливих доказів і, відповідно, до зниження ефективності протидії економічній злочинності.

Враховуючи вищевикладене, наукове дослідження використання спеціальних знань у процесі розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель є актуальним.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертації та наукових публікацій свідчить про логічну структуру роботи, що дало можливість дисертанту всебічно й повно дослідити обрану тему у межах визначеного обсягу дисертаційного дослідження.

Варто відзначити проведений ґрунтовний аналіз наукових праць, який демонструє глибоке розуміння існуючих тенденцій за відповідним напрямом, зокрема, при написанні роботи авторка опрацювала достатню кількість джерел (188 найменувань), що дало їй змогу вирішити важливу наукову задачу, дати відповіді на актуальні для науки та правоохоронної практики питання, сформулювати пропозиції та рекомендації з подальшого вдосконалення теоретичних засад і прикладних аспектів використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

Обґрунтованість зроблених у дисертації висновків забезпечується емпіричними даними, а саме результатами вивчення та узагальнення 82 кримінальних проваджень, пов'язаних з правопорушеннями у сфері публічних закупівель за період 2021–2025 років; а також результатами анкетування 120 фахівців, залучених до кримінального провадження у справах про правопорушення у сфері публічних закупівель (ст. 190, 191, 358, 366 КК України), серед яких: 50 слідчих (у тому числі детективів НАБУ), 30 прокурорів, 20 судових експертів за наступними експертними спеціальностями: економічної, товарознавчої та почеркознавчої, 20 суддів (серед яких 5 суддів ВАКС).

Результати наукового дослідження апробовано на Всеукраїнських та міжвідомчих науково-практичних конференціях та опубліковано у дванадцяти наукових виданнях, серед яких шість статей у періодичних виданнях, включених до переліку фахових видань категорії «Б», що затверджені МОН України з юридичного напрямку.

Такий комплексний підхід до вивчення теоретичного підґрунтя засвідчує ретельність підготовки дослідження та його відповідність сучасному рівню розвитку криміналістичної науки.

Отже, дисертаційне дослідження Шнайдер К.Б. виконане на високому науковому рівні, а публікації відображають всі його розділи.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Результатам дослідження Шнайдер К.Б. характерний належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що на основі ґрунтовного вивчення законодавства, наукових праць, слідчої, експертної та судової практики, сформовано низку теоретичних та практичних засад щодо використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

Зокрема, у роботі обґрунтовано низку нових положень, висновків та рекомендацій. Авторкою вперше сформульовано визначення спеціальних знань, що використовуються під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, як інтегрованого комплексу теоретичних знань та практичних навичок, заснованих на фундаменті відповідної освіти та професійного досвіду, що охоплюють правові, фінансові, технологічні та управлінські аспекти, та забезпечують кваліфікацію для розробки, оцінки, виконання, аудиту та моніторингу тендерних процедур, ідентифікації та вирішення конфліктів і зловживань відповідно до чинного законодавства, етичних стандартів та кращих практик галузі, як єдиного інструментарію, що в сукупності забезпечує ефективне виявлення корупційних схем та попередження розкрадання публічних коштів, сприяючи ефективному використанню бюджетних ресурсів і зниженню корупційних ризиків; класифіковано документи, які досліджуються під час розслідування у сфері публічних закупівель, на групи залежно від їх походження (*за сферою застосування*: документи суб'єктів господарювання; документи державних установ, організацій, закладів в сфері державного управління та місцевого самоврядування; документи торгових процесів; документи організації розслідування кримінальних правопорушень в економічній сфері; *за типом документа*: документи пов'язані з державною реєстрацією; документи, що стосуються діяльності замовників торгів; документи, які визначають статус та компетенції учасників торгів; документи бухгалтерського обліку та фінансової звітності; *за функціональним призначенням*: документи, що визначають організаційно-правовий статус підприємства, його вид господарської діяльності, фіксацію господарських операцій; документи, що відображають діяльність в контексті проведення торгів; документи, що містять інформацію про права та обов'язки учасників, вказують на їхній правовий статус у рамках торгів; документи, що відображають фінансовий стан, економічних операцій та результатів господарської діяльності, мають значення для розслідувань кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель), а також розроблено рекомендації щодо їх огляду, попереднього дослідження та вилучення; розроблено типовий алгоритм використання спеціальних знань (бухгалтерські, почеркознавчі, технічного дослідження документів та товарознавчі) під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері

публічних закупівель, який включає вибір моменту залучення суб'єктів цих знань до проведення окремих слідчих (розшукових) дій та призначення судових експертиз на різних етапах досудового розслідування, що забезпечує комплексний підхід до формування доказової бази.

Крім того, удосконалено: етапи проведення огляду і аналізу документів, отриманих в результаті проведення окремих слідчих (розшукових) дій, із застосуванням сучасних криміналістичних засобів, таких як мультиспектральні освітлювальні прилади, що дозволяють виявляти окремі ознаки підробки та інших процедурних порушень; класифікацію форм використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, з урахуванням специфіки їх здійснення, що поділяє їх на процесуальні, непроцесуальні та змішані форми із детальним описом механізмів їх застосування; рекомендації щодо виявлення, фіксації, вилучення та дослідження матеріальних слідів кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, отриманих в результаті проведення окремих слідчих (розшукових) дій, що враховують сучасні вимоги кримінального процесуального законодавства та судової практики.

А також дістали подальший розвиток: підходи до систематизації і класифікації спеціальних знань у кримінальному провадженні, що враховують актуальні реалії функціонування системи публічних закупівель і забезпечують їх ефективне використання під час досудового розслідування; практики організації навчання і підвищення кваліфікації слідчих, детективів та спеціалістів із застосування спеціальних знань під час досудового розслідування, що підвищує їх професійний рівень; нормативно-правове регулювання та організаційні механізми забезпечення застосування спеціальних знань, адаптовані до сучасних викликів розслідування правопорушень у сфері публічних закупівель.

Окрім розглянутих вище, в роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації, які у своїй сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Шнайдер К.Б. не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформульовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними.

Отже, результати дисертації Шнайдер К.Б., які винесено на захист, містять низку вперше отриманих результатів, що мають фундаментальне значення для науки. Високий ступінь наукової новизни підтверджується розробкою оригінальних підходів, які раніше не висвітлювалися у науковій

літературі, та аргументованими висновками, що відкривають нові перспективи для подальших досліджень, а також мають практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як історико-правовий, догматичний, формально-логічний та системно-структурний методи.

Емпірична база дослідження охоплює результати вивчення та узагальнення 82 кримінальних проваджень, що пов'язані з правопорушеннями у сфері публічних закупівель за період 2021–2025 років; дані анкетного опитування 120 фахівців, залучених до кримінального провадження у справах про правопорушення у сфері публічних закупівель (ст. 190, 191, 358, 366 КК України), зокрема: 50 слідчих (у тому числі детективів НАБУ), 30 прокурорів, 20 судових експертів за наступними експертними спеціальностями: економічної, товарознавчої та почеркознавчої, 20 суддів (серед яких 5 суддів ВАКС).

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мету роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у:

- *практичній діяльності* – під час проведення судових експертиз, експертних досліджень та залучення експертів і спеціалістів у слідчих (розшукових) діях, організації та проведенні оперативно-криміналістичних заходів із розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель (акт впровадження Департаменту Бюро економічної безпеки України від 17.12.2025, акт впровадження Державного науково-дослідного експертного-криміналістичного центру МВС України від 29.01.2026);

- *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Судова експертологія», «Кримінальне процесуальне право», «Теорія та практика кримінального судочинства», при підготовці підручників, лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань та дидактичних матеріалів з курсів криміналістики, а також у системі підвищення кваліфікації працівників органів МВС і Національної поліції України (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 18.03.2026 №61-оп, акт впровадження Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 31.12.2025 №01639/25);

- *науково-дослідній сфері* – для подальшого дослідження проблем та розроблення криміналістичних положень і рекомендацій з питань використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у

сфері публічних закупівель, а також під час виконання тем науково-дослідних робіт за напрямками економічних і почеркознавчих експертиз та технічних досліджень документів (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 18.03.2026 №62-нд, акт впровадження Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України від 22.04.2026).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Шнайдер К.Б., викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Робота містить анотацію, вступ, три розділи, що мають дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел (188 найменувань на 22 сторінках) і чотири додатки на 27 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 254 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 187 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувачки, в яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, охарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувачки й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У **розділі 1 «Теоретичні основи дослідження проблем використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель»** дисертанткою проаналізовано сучасний стан наукових досліджень щодо використання спеціальних знань у процесі розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель та визначено, що наукові дослідження концентруються навколо чотирьох ключових напрямів: теоретико-методологічного осмислення поняття, завдань та форм використання спеціальних знань у кримінальному провадженні; вивчення їх ролі у розслідуванні окремих видів кримінальних правопорушень; використання конкретних видів спеціальних знань у кримінальних провадженнях; розробки методичних положень застосування спеціальних знань під час розслідування злочинів у сфері економіки, зокрема у сфері публічних закупівель.

Розглянуто поняття і сутність використання спеціальних знань у контексті принципів здійснення публічних закупівель і встановлено кореляцію змісту спеціальних знань із такими їх принципами як прозорість, об'єктивність, компетентність та наукова обґрунтованість, що забезпечує ефективне розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

З'ясовано, що спеціальні знання у сфері розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями, становлять багатовимірний феномен, що поєднує наукові уявлення, професійну компетентність та галузеву специфіку правозастосування та сформульовано авторське визначення спеціальних знань, що використовуються під час

розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, як інтегрованого комплексу теоретичних знань та практичних навичок, заснованих на фундаменті відповідної освіти та професійного досвіду, що охоплюють правові, фінансові, технологічні та управлінські аспекти, та забезпечують кваліфікацію для розробки, оцінки, виконання, аудиту та моніторингу тендерних процедур, ідентифікації та вирішення конфліктів і зловживань відповідно до чинного законодавства, етичних стандартів та кращих практик галузі, як єдиного інструментарію, що в сукупності забезпечує ефективне виявлення корупційних схем та попередження розкрадання публічних коштів, сприяючи ефективному використанню бюджетних ресурсів і зниженню корупційних ризиків.

Авторкою визначено коло суб'єктів використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, зокрема: слідчі, прокурори, слідчі судді, суди, адвокати, спеціалісти, експерти, ревізори, перекладачі, аудиторів, психологи та інші обізнані особи, а також сформовано класифікацію форм використання спеціальних знань до якої віднесено: процесуальні (залучення експерта, участь спеціаліста у слідчих (розшукових) діях, допит експерта в суді), непроцесуальні (ревізії і перевірки, попередні дослідження слідів кримінального правопорушення та речових доказів) та змішані форми – консультативно-довідкова діяльність обізнаної особи (може бути процесуальною або непроцесуальною – залежно від наявності письмового оформлення наданої консультації спеціаліста і залучення до матеріалів кримінального провадження).

В межах дослідження встановлено, що непроцесуальні форми потребують додаткового нормативного врегулювання з метою мінімізації ризиків втрати доказової інформації та підвищення легітимності відповідних дій.

Крім того, авторка дійшла висновку, що важливе значення у кримінальному провадженні, пов'язаному з правопорушеннями у сфері публічних закупівель, має судова експертиза як найбільш формалізована та доказово значуща форма використання спеціальних знань, що дозволяє кваліфіковано інтерпретувати результати документальних перевірок тендерної документації, а також факти можливого завищення цін і порушення умов публічних договорів та з'ясувала, що найпоширенішими є економічна (понад 90%) та товарознавча (близько 77%) експертизи, тоді як почеркознавча і судово-технічна експертизи документів застосовуються приблизно у 60% випадків. Водночас 70% судових експертів відзначили зростання кількості комплексних експертиз, що свідчить про ускладнення механізмів вчинення кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

У розділі 2 «Використання спеціальних знань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» досліджено актуальну проблематику використання спеціальних знань під час проведення огляду як однієї з ключових слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. Встановлено, що ефективність і результативність огляду документів, вилучених під час слідчих

(розшукових) дій, значною мірою залежить від залучення спеціалістів, які володіють криміналістичними і спеціальними знаннями у сферах документознавства, економіки, фінансів, будівництва та інформаційних технологій.

На підставі проведеного аналізу, авторка дійшла висновку, що участь спеціалістів є основною умовою для кваліфікованого аналізу зовнішніх ознак, реквізитів, змісту документів, виявлення слідів можливих фальсифікацій, а також оцінки їх доказового значення у кримінальному провадженні, пов'язаному з правопорушеннями у сфері публічних закупівель.

Також, значну увагу приділено специфіці документів, що підлягають огляду під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, зокрема таких їх видів як бухгалтерські, казначейські, проектно-кошторисні матеріали та банківські виписки. Визначено, що для встановлення матеріального або інтелектуального підроблення документа необхідним є комплексний аналіз не лише текстової складової документа, а й графічних елементів, матеріалів виготовлення, ознак втручання в їх структуру.

Доведено, що огляд як слідча (розшукова) дія є інтегрованою формою реалізації спеціальних знань, а його результати істотно впливають на формування доказової бази, забезпечуючи достовірність, юридичну значущість і процесуальну повноту зібраних матеріалів у кримінальних провадженнях, пов'язаних з правопорушеннями у сфері публічних закупівель.

Крім того, схарактеризовано участь спеціаліста у проведенні допиту як невід'ємний компонент ефективного розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. Авторка наголошує, що залучення спеціалістів дозволяє якісно посилити аналітичний потенціал допиту та сприяє як формуванню цілей допиту та підготовці тактичної схеми його проведення, так і глибшому розумінню технічних, економічних або юридичних аспектів отриманої інформації.

В межах дисертації розкрито участь спеціаліста на підготовчому, робочому та завершальному етапах допиту, досліджено види допомоги, яку він надає слідчому, у тому числі у ході тактичних прийомів, що застосовуються до підозрюваних і свідків: деталізація показань, пред'явлення документації, пов'язаної із службовими обов'язками, контрольні запитання, пред'явлення сукупності доказів.

Закцентовано увагу на особливому значенні участі спеціаліста під час допиту представників бюджетних установ, суб'єктів господарювання, банківських установ та інших учасників процедур державних закупівель, чиї дії з оформлення правочинів часто є юридично завуальованими та потребують кваліфікованого тлумачення. Доведено, що відсутність фахового супроводу з боку спеціаліста під час допиту призводить до втрати релевантної інформації, тактичних помилок, пом'якшення або уникнення відповідальності підозрюваними, а також ускладнює формування належної доказової бази.

З'ясовано роль спеціаліста у проведенні обшуку як ключову умову забезпечення повноти, ефективності та процесуальної легітимності цієї слідчої (розшукової) дії у кримінальному провадженні, пов'язаному з

правопорушеннями у сфері публічних закупівель та встановлено, що його участь не обмежується технічною чи консультативною підтримкою, а набуває комплексного змісту, де спеціаліст забезпечує кваліфіковане виявлення та ідентифікацію доказів, фахове оцінювання складних фінансових документів, а також сприяє мінімізації ризиків втрати доказового матеріалу через недотримання вимог процесуального законодавства.

Під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель спеціаліст виступає як інтегрований учасник слідчої групи, здатний надати допомогу в розпізнаванні документальних фальсифікацій, технічних засобів підроблення, прихованих місць зберігання речей і електронних носіїв, що можуть містити сліди протиправної діяльності.

У розділі 3 «Призначення та проведення окремих видів судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» здійснено науково-практичну оцінку теоретичних засад, нормативно-правового регулювання та механізмів використання результатів судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. Доведено, що експертний висновок становить повноцінне процесуальне джерело доказів, яке характеризується самостійною доказовою цінністю, за умови дотримання вимог кримінального процесуального законодавства щодо його допустимості, належності, достовірності та достатності.

Схарактеризовано основні проблеми використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель: тривалі строки проведення експертиз (72%); недостатня ясність окремих висновків (40%); труднощі під час формулювання запитань експертам (28%) та ризики забезпечення їх незалежності (17%). Якість експертних висновків позитивно оцінили 63% респондентів, ще 31% вказали на потребу додаткових роз'яснень, тоді як лише близько 11% висловили критичні зауваження. Більшість опитаних (61%) підтримує використання висновків спеціалістів лише як допоміжного джерела інформації, 29% заперечують надання їм самостійного доказового статусу, а 10% підтримують таку законодавчу новацію. Понад 90% респондентів пов'язують підвищення ефективності розслідування з удосконаленням судово-експертного забезпечення. Загалом від 90% до 100% опитаних підтвердили ключову роль спеціальних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, що забезпечує належне емпіричне підтвердження сформульованих у дисертації теоретичних положень і практичних рекомендацій.

Встановлено, що саме експертний висновок дозволяє сформулювати ключові положення обвинувачення у кримінальних провадженнях про розкрадання бюджетних коштів, службове підроблення або шахрайство в межах процедур публічних закупівель, виступаючи незамінним інструментом у формуванні доказової бази.

Окремо наголошено на значенні технічної експертизи документів, яка дозволяє встановити послідовність нанесення реквізитів (тексту, підпису, печатки), способи виготовлення документа, ознаки втручання в його структуру,

а також ідентифікувати джерело походження відбитків печаток чи штампів. Підкреслено, що в умовах поширеності фальсифікацій у сфері публічних закупівель призначення комплексних судово-почеркознавчих і технічних експертиз документів забезпечує всебічний аналіз об'єктів дослідження та досягнення високого доказового значення експертного висновку. Такі комплексні експертизи додатково виконують превентивну функцію, сприяючи виявленню і фіксації механізмів фальсифікації при здійсненні публічних закупівель.

Визначено, що судово-бухгалтерська експертиза встановлює відповідність фінансово-господарських операцій нормативно визначеним процедурам бухгалтерського обліку, дозволяє виявити ознаки фіктивності контрактів, необґрунтованого завищення вартості товарів, послуг чи робіт, а також нецільового використання бюджетних коштів при здійсненні публічних закупівель. Об'єктами цієї експертизи виступають фінансові документи, первинна звітність, облікові регістри, а предметом – спеціальні питання, що стосуються змісту, достовірності та правомірності господарських операцій. Її висновки мають вагоме значення для кваліфікації злочинних діянь як розтрата, привласнення або зловживання владою й службовим становищем, особливо в частині аналізу руху бюджетних коштів і відповідності вартості товарів ринковим цінам.

З'ясовано, що товарознавча експертиза виконує функцію ідентифікації, технічної оцінки, встановлення відповідності та класифікації матеріальних об'єктів – товарів, сировини, обладнання, продукції, – що були предметом правочинів у сфері закупівель. Її предметом є визначення якісних, кількісних, технічних і функціональних характеристик продукції у співвіднесенні з умовами договору, вимогами нормативно-технічної документації та чинними стандартами. Об'єкти експертизи репрезентовані зразками продукції, технічною і супровідною документацією, а також результатами її експлуатації. Здійснюючи аналіз автентичності, якості, комплектності та стану поставленої продукції, експерт-товарознавець сприяє виявленню фальсифікатів, недопоставок, підміни або постачання продукції, що не відповідає умовам договору.

Встановлено, що під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель доцільним є призначення комплексних судово-бухгалтерських і товарознавчих експертиз. Взаємодоповнюваність цих експертиз полягає в інтеграції результатів бухгалтерського аналізу з висновками щодо фактичних характеристик продукції, що підвищує доказову цінність експертного висновку при доказуванні винуватості осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у сфері публічних закупівель.

Водночас, авторка дійшла висновку, що чинне нормативне регулювання судово-експертної діяльності потребує системного вдосконалення, зокрема щодо визначення спеціалізацій експертів, алгоритмізації процедур комплексного призначення судових експертиз у справах закупівельного характеру, уніфікації вимог до формулювання експертних питань та обґрунтування процесуального рішення про залучення спеціаліста певної

галузі знань. Відсутність чітких критеріїв розмежування юрисдикційних повноважень між експертами різних спеціальностей (економістів, бухгалтерів, товаровзнавців, тощо) створює загрозу порушення принципу належності спеціальних знань, що може вплинути на легітимність висновку експерта, у тому числі в кримінальному провадженні, пов'язаному з правопорушеннями у сфері закупівель.

Рекомендаційним висновком дисертантки є те, що результативність розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель безпосередньо залежить від повноцінної інтеграції спеціальних знань у процес доказування у кримінальному провадженні.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано висновки, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Шнайдер Катерини Богданівни на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення проблематики розслідування кримінальних правопорушень у сфері економіки.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Шнайдер Катерини Богданівни може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, вважаємо за доцільне висловити кілька міркувань та побажань:

1. У розділі 2 «Використання спеціальних знань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» авторкою досить ґрунтовно розглядаються особливості використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. Зокрема досліджуються проблемні аспекти участі спеціаліста при проведенні огляду, допиту та обшуку під час розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень.

Крім того, у розділі 3 «Призначення та проведення окремих видів судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» досліджено актуальні питання призначення типових для окресленої категорії кримінальних проваджень судових експертиз.

Водночас, в межах дослідження, автор зовсім не приділяє увагу використанню спеціальних знань під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

При цьому, варто звернути увагу, що саме під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій здебільшого відбувається і документування неформальних контактів у сфері публічних закупівель, і фіксація фактів змови між замовниками та постачальниками, тощо.

На думку рецензента, висвітлення проблемних аспектів використання спеціальних знань при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, дозволило би більш об'єктивно з'ясувати, а також дослідити труднощі та виклики, які виникають під час розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень та в цілому підвищити репрезентативність роботи.

2. У підрозділі 1.2. «Принципи здійснення публічних закупівель і сутність спеціальних знань, які використовуються під час розслідування відповідних кримінальних правопорушень» автор визначає, що принципи здійснення публічних закупівель виступають інструментом державного регулювання, що закріплюють кардинальні правові вимоги до процесу закупівель та формують фундамент, дотримання якого є гарантією ефективного проведення публічних закупівель (стор. 47).

Крім того, на стор. 48 дисертації зазначено, що забезпечення дотримання принципів державних закупівель реалізується через створення конкурентного ринку закупівель, що підтверджується міжнародним досвідом.

На жаль, це єдине посилення на міжнародний досвід у контексті досліджуваної проблеми, а емпірика дослідження стосується лише локальних даних, отриманих під час анкетування працівників державних правоохоронних та судових органів влади, а також зведених звітних даних офісу Генерального прокурора України.

Авторці варто було би проаналізувати міжнародний досвід та передові європейські практики. Це дозволило б зробити висновки більш обґрунтованими та адаптувати міжнародні підходи щодо використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель до вітчизняних реалій, що в свою чергу, допомогло уникнути типових помилок, а також запозичити та імплементувати ефективні апробовані стратегії в процес розслідування кримінальних проваджень зазначеної категорії.

У той же час, перелічені зауваження і побажання мають дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Представлена дисертаційна робота є завершеною науковою працею. Сформульовані у ній рекомендації та висновки становлять наукову й практичну цінність.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертації, так і наукових публікацій авторки фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Шнайдер К.Б. є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам.
 Дисертація Шнайдер Катерини Богданівни на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Шнайдер Катерина Богданівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Професор кафедри криміналістики
 та судової медицини Національної
 академії внутрішніх справ
 кандидат юридичних наук, професор**
 «13» 07 2026

Анна МИРОВСЬКА

